

TÜRK-İŞ

Türkiye İşçi Sendikaları
Konfederasyonu

SENDİKACILIK TARİHİ

Yıldırım Koç

Eğitim Yayınları No.1

TÜRK-İŞ

**Türkiye İşçi Sendikaları
Konfederasyonu**

SENDİKACILIK TARİHİ

Yıldırım Koç

Eğitim Yayınları No. 1

TÜRK-İŞ Eğitim Yayınları No. 1
Ankara, 1998

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Genel Eğitim Sekreterliği
Bayındır Sok. No.10
Kızılay, Ankara

Yıldırım Koç
TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı
YOL-İŞ Eğitim ve Araştırma Dairesi Müdürü

Baskı : Aydoğdu Ofset - Ankara
Tel : (0.312) 310 79 79 • Fax : (0.312) 310 77 03

SUNUŞ

TÜRK-İŞ, bağı Sendikalarımızın eğitim alanındaki yoğun çabalarını daha da güçlendirmek amacıyla, geçmiş dönemlerde olduğu gibi, bir dizi kitapçık yayınlamaktadır. Bu kitapçıklar, daha ayrıntılı bilgi edinmek isteyen üyelerimizin ve diğer kişilerin konuyla tanışmasını sağlayacak temel bilgileri özet bir biçimde sunmayı amaçlamaktadır. Bu kitapçıklar, konuyla ilgili daha geniş bilgi edinmenin ihtiyacını doğurur ve genel bir çerçeveyi sunarak okuyucunun yeni yayınlarla bilgilenmesini kolaylaştırırsa, amacına ulaşmış olacaktır.

Sendikacılık Tarihi kitapçığı, dünyada sendikaların ilk ortaya çıkışından başlayarak, Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze Türk sendikacılık hareketinin gelişimini kısaca ele almakta ve konuyu günümüze kadar getirmektedir.

Bu alanda henüz büyük bir bilgi yetersizliği söz konusudur. Her işkolunda sendikacılığın ve sendikalarımızın tarihlerinin yazılması, çeşitli yörelerde sendikacılık hareketinin gelişiminin incelenmesi ve kay-

da geçirilmesi, içinde yer almaktan onur duyduğumuz Türk sendikacılık hareketinin yapısının ve dinamiklerinin kavranılmasına önemli katkılarda bulunacaktır. Dileğimiz, bu tür çalışmaların devam etmesidir.

Kitapçık dizimiz, Türk işçi ve sendikacılık hareketini ilgilendiren temel konularda devam edecektir. Günümüzde son derece yaygın biçimde tartışılan sendikacılık hareketinin durumu ve 21. Yüzyılda sendikacılık hareketi gibi konular daha sonraki kitapçıklarda ele alınacaktır.

Salih Kılıç
Genel Eğitim Sekreteri

I. Sendikaların Doğuşu

Dünyada sendikalar işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla birlikte gündeme geldi. Sendikalar, işçilerin, işverenlere ve hükümetlere karşı hak ve çıkarlarını korumak için oluşturdukları örgütlerdir. Ancak sendikalardan önce de çeşitli işçi örgütleri vardı.

İşçiler bazı ülkelerde yardımlaşma sandıkları kurmuşlardı. Bazı ülkelerde işçi eğitim dernekleri vardı. Bazı ülkelerde, kapitalizmin gelişmesiyle genişleyen lonca ilişkileri içinde hak ve çıkarlarını ustalara karşı korumak isteyen kalfalar, kendi aralarında gizli örgütlenmelere gitmitlerdi.

Bu örgütlerin bir bölümü, hayatın dayatmasıyla, belirli bir değişim sürecini yaşadı ve işçilerin işverenlere ve hükümetlere karşı hak ve çıkarlarını koruyan örgütlere dönüştü. Bu dönüşümün belirli bir aşamasında artık bu örgütlere “sendika” denmeye başlandı. Diğer bir deyişle, bir örgütün “sendika” olarak kabul edilmesinde asıl ölçüt, yerine getirilen görevdir.

Bazan adı “yardımlaşma sandığı,” “dernek” veya “kooperatif” olan bir işçi örgütlenmesi, hayatın zorlamasıyla işçilerin işverenlere karşı hakkını koru-

mada kullanılan bir araca dönüşebilir. Bu örgüt de gerçekte sendikadır.

Bu biçimde bakıldığında, değişim içindeki bir örgüte belirli bir andan sonra “sendika” denebilir. Bu nedenle de, “dünyada ilk sendika” diye bir değerlendirmeye yapılamaz. Geçmişte varolan ve şartların gerektirdiği bir değişim sürecini yaşayan örgütlere belirli bir noktadan sonra “sendika” adı verilebilir.

Avrupa ülkelerinde sendikaların önemli bir bölümünün atası, loncalarda ustaların baskısına ve sömürüsüne karşı kalfaların oluşturdukları “kardeşlik örgütleri”dir. Bu gizli örgütler, bir taraftan kalfalar arasında yardımlaşma sağlıyor, diğer taraftan, ustalara karşı kalfaların hak ve çıkarlarını koruyor ve gerektiğinde greve gidilmesini sağlıyordu.

İlk sendikaların önemli bir bölümü, belirli bir meslektan işçiyi bünyesinde barındıran “meslek sendikaları” idi. Bu meslek sendikaları çoğunlukla vasıflı işçileri örgütlüyordu.

1800’lü yıllarda birçok ülkede en yaygın görülen sendika türü, işçi sınıfının en nitelikli veya vasıflı kesimlerinin biraraya geldiği meslek sendikalarıydı. Vasıfsız işçiler bu sendikalara kabul

edilmezdi. Bu tür sendikaların aidatları yüksekti. Buna karşılık, sendikaların bir bölümü, işsiz kalan üyelerine sendika kasasından işsizlik yardımı öderdi.

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında meslek sendikalarının yanı sıra genel sendikalar da kuruldu. Genel sendikalarda her meslekten ve vasıftan işçi birarada örgütleniyordu. Ancak bu doğrultudaki girişimler bu dönemde başarısızlıkla sonuçlandı.

Vasıfsız işçilerin yaygın olarak sendikalarda örgütlenebilmeleri ise ancak ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru mümkün olabildi.

Sendikalar, işçi sınıfının ortaya çıktığı tüm ülkelerde kuruldu ve işçi sınıfı var olduğu sürece de varlığını sürdürecektir.

Sendikalar canlı kuruluşlardır. Dünyadaki ve ülkedeki ekonomik, toplumsal ve siyasal koşullarda meydana gelen değişiklikler, işçilerin karşı karşı bulundukları sorunları ve ihtiyaçlarını değiştirir. Sendikalar da, bu sorunlara çözüm arama çabası içinde, sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşarlar. Bu nedenle, “sendikalara ihtiyaç kalmadı” anlayışı da, “sendikacılık bitti” anlayışı da tümüyle yanlıştır.

II. Osmanlı İmparatorluğu'nda Sendikalar

Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sınıfı öncelikle inşaat sektörü, madencilik ve kamu sektöründe ortaya çıktı. Örneğin, 1550-1557 yıllarında İstanbul'da gerçekleştirilen Süleymaniye Camii ve İmaretî inşaatında çalışılan toplam sürenin yüzde 55'i ücretli işçiler tarafından gerçekleştirildi. İnşaatın tamamlanması için çalışılan 2,7 milyon işgününün 1,5 milyonu ücretli işçiler gerçekleştirmişti.

Kamu sektöründe ücret karşılığında inşaatlarda, imalathanelerde, gemilerde, odun ambarlarında, Tophane'de, fırınlarda, su yollarında, bahçelerde ve benzeri işlerde çalışanlar ücretli işçiydi.

Bunların bir bölümü de kapıkulu (asker) olarak gözükiyordu. Yeniçeriler ve diğer kapıkulları da ücretliydi. Hatta, yeniçerilerin, ücretlerinin düşürölmesine (akçenin içindeki altının azaltılmasına) karşı kazan kaldırmaları da işçi grevlerinin ilk biçimleri olarak alınabilir.

Ondokuzuncu yüzyılda Ege Bölgesi'nde tarım işletmelerinde ve demiryolu inşaatında da çok sayı-

da işçi çalıştı. Bu dönemde memur adı altında çalışanların önemli bir bölümü de işçi sınıfının parçasıydı. Ayrıca, kamu fabrikalarının ve özel fabrikaların açılmasıyla birlikte işçi sayısı arttı.

Bu yıllara ilişkin bir sendikal örgütlenme bilinmemektedir.

Birçok kaynakta, 1871 yılında kurulduğu ileri sürülen ve ilk işçi örgütü olduğu iddia edilen Ameleperver Cemiyeti, gerçekte bir işçi örgütü değildir. Bu örgüt, 1 Nisan 1866 tarihinde kurulmuş olan bir yardımsevenler derneğidir ve gerçek adı Amelperver Cemiyeti'dir.

Bilinen ilk sendika türü örgütlenme, İstanbul'da Tophane fabrikasındaki işçilerce gizli olarak kurulan Amele-i Osmani (Osmanlı Amele) Cemiyeti'dir. 1894-95 yıllarında kurulan bu örgüt, kısa bir süre sonra ortaya çıkarılmış ve dağıtılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda sendikalar 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra ortaya çıktı ve yaygınlaştı.

1908 yılında çıkarılan bir geçici kanun (Tatil-i

Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-u Muvakkat) ve 1909 yılında çıkarılan Tatil-i Eşgal Kanunu ile, kamuya yönelik hizmetlerde çalışan işçilerin sendikalaşması yasaklandı. Grev ise yasaklanmadı. Greve çıkabilmek, bir ön uzlaştırma sürecinden geçme koşuluna bağlandı.

Ancak bu yıllarda sendikalaşmanın sınırlı kalmasının nedeni bu yasa değildir. 1936 yılına kadar yürürlükte kalan bu Yasada yer alan sendikalaşma yasağının çiğnenmesi durumunda verilen ceza, bir haftadan 6 aya kadar hapis veya 1 liradan 25 liraya kadar para cezasıydı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda sendikacılık hareketi 1913 yılından sonra geriledi. Bunun nedeni, savaşlara bağlı olarak ülkede yaşanan anti-demokratik ortamı.

Ayrıca işçi sayısı sınırlıydı. İşçiler arasında din ve etnik köken farklılıkları önemli bölünmelere yol açıyordu. Ülkede yabancı uyruklu işçiler de vardı. İşçilerin önemli bir bölümünün köylerinde hala arazileri bulunuyordu; topraktan tam kopmamışlardı. Birçok kişi daha ilk kuşak işçiydi; işçilik geleneği ve bilinci

yerleşmemişti.

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından İstanbul ve yöresinde sendikal faaliyette yeniden bir canlanma görüldü.

1919 yılından itibaren işgal altındaki İstanbul'da çeşitli sendikalar kuruldu. Bunların bir bölümü siyasi yönlendirme altındaydı, bir bölümünü işverenler denetliyordu. Bir bölümü, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen sendikalardı.

İstanbul'daki işgal kuvvetleri arasındaki çelişkiler ve işgal kuvvetlerinin kendi ülkelerinde sendikal hakların önemli ölçüde tanınmış olmasının getirdiği hoşgörü ortamı, sendikaların çalışmalarını kolaylaştırdı.

Ayrıca, birbiri ardı sıra gelmiş olan savaşların çalışma ve yaşama koşullarında meydana getirdiği gerileme de, sendikalara duyulan ihtiyacı artırmıştı.

Bu ve benzeri nedenlere bağlı olarak, 1919-1922 yıllarında sendikalar kuruldu ve önemli grevler ve diğer eylemler gerçekleşti.

III. Cumhuriyet Dönemi

A. 1923-1946 Yılları

Türkiye Cumhuriyeti, emperyalistlere karşı verilen ilk başarılı Ulusal Kurtuluş Savaşı sonucunda kuruldu. Emperyalistlerin dayattıkları ve Osmanlı İmparatorluğu'nu paramparça eden Sevr Antlaşması yırtıldı, Türkiye Cumhuriyeti'ni kabul ettiren Lozan Antlaşması imzalandı.

Bunun ardından, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü ve bağımsızlığını güvence altına alacak atılımlar gerçekleştirilmeye başlandı.

Mustafa Kemal'in önderliğindeki yurtsever güçler, Osmanlı'dan devraldıkları ümmetten, çağdaş Türk ulusunu yaratma mücadelesine giriştiler. Padişahın ve Halife'nin kişiliksiz kulları, Cumhuriyetin vatandaşlarına dönüştürüldü. Hakimiyetin kayıtsız şart-sız milletin olduğu anlayışı yerleştirilmeye çalışıldı. Hayatta en hakiki yol göstericinin bilim olduğu yaygınlaştırıldı.

Tüm bu büyük dönüşümler, işçi sınıfının yete-

rince güçlü olmadığı koşullarda, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğindeki bir grup yurtsever ve fedakar insanın çabalarıyla gerçekleştirildi.

1925 yılında, bazı yabancı güçlerin de desteklediği, Şeyh Sait ayaklanması başladı. Şeyh Sait'in açıkça belirttiği hedefi, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde gerçekleştirilen bu köklü ve önemli değişime engel olmak ve halifeliği geri getirmektir. Ayrılıkçı Kürt milliyetçileri de bu ayaklanmayı desteklediler.

Ayaklanma ezildi; Türkiye Cumhuriyeti bütünlüğünü ve bağımsızlığını korudu. İrticacı güçlerin ve ayrılıkçı Kürt milliyetçilerinin İngiliz destekli bu ayaklanması, ülkemizdeki demokratikleşme sürecine büyük zarar verdi. Ayaklanmaya karşı çıkarılan Takrir-i Sükun Yasası'nın verdiği yetkiler kullanılarak, birçok işçi örgütünün faaliyeti engellendi.

Ancak bu yıllarda güçlü işçi örgütlerinin kurulmamasının veya yaşamamasının asıl nedeni, bu tür yasaklar ve uygulamalar değildir.

Bu yıllarda nüfuz az, toprak çoktu. Trablus ve Balkan Savaşları'nın ardından Birinci Dünya Savaşı

ve Ulusal Kurtuluş Savaşı yaşanmıştı. Onbinlerce genç, şehit veya gazi olmuştu. Birçok insan, savaşlar süresince hastalıktan ölmüştü.

Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu döneminde vasıflı işçilerin büyük bir bölümünü oluşturan Rumlar ve Ermeniler, ya düşmanla işbirliği yaptıkları için cezalandırılmışlar, ya da ülkeden ayrılmışlar, ülkeyi terketmek zorunda bırakılmışlardı.

Bu yıllarda, vasıflı bir işçi çok rahatlıkla kendi dükkanını açabiliyordu; eli kürek veya saban tutabilen bir kişi, rahatlıkla toprak sahibi olabiliyordu.

Bu nedenle, Cumhuriyet'in ilk yıllarında güçlü bir işçi sınıfı hareketinden, sendikalaşma ihtiyacından söz edilemez.

Hükümet, 1932 yılında İzmir yöresinde kendi denetimi altında işçi dernekleri kurdu. 1934 yılında da, İzmir Valisi General Kazım Dirik bu örgütleri destekledi ve bu örgütlere üye olmayanların işyerlerinde çalıştırılmalarını yasakladı. Ancak hükümet güdümlü bu işçi örgütlenmeleri başarılı olmadı.

İşçiler 1946 yılına kadar çeşitli dernekler, yardımlaşma sandıkları, kulüpler kurdular..

1938 yılında kabul edilen Cemiyetler Kanunu, sınıf esasına dayalı örgüt kurulmasını yasaklıyordu. Bu tür örgütler kurmanın cezası bir seneye kadar hafif hapti.

Cemiyetler Kanunu'nda meslek sendikaları yasaklanmamıştı. Bu yıllarda sendikaların kurulmaması da bu yasaklara değil, farklı nedenlere bağlanabilir.

1925-1946 döneminde işçilerin sendika kurması doğrultusunda güçlü bir eğiliminin olmamasının, yukarıda belirtilenlere ek olarak, birkaç nedeni daha vardı.

Sendikalar genellikle vasıflı işçiler tarafından kurulur. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, işçi sınıfı içindeki en nitelikli, becerili ve vasıflı kesimleri, "memur" adı altında ayrıldı.

Bu kesime, 1926 yılında kabul edilen Memurin Kanunu ve sonrasında kabul edilen bazı kanunlarla

önemli ayrıcalıklar tanındı. Bu yıllarda memur olan kişinin hayatı güvence altına alınmış oluyordu.

İşçi sınıfının en eğitimli ve becerili kesiminin “memur” adı altında bölünerek, önemli ayrıcalıkları olan “işçi aristokrati”na dönüştürülmesi, sendikalaşma eğilimini ciddi biçimde gerilettili.

Bu yıllarda işçi sınıfının önemli bir kesimi kamu işletmelerinde işçi olarak çalışıyordu. Kamu kesiminde “işçi” adı altında çalıştırılanların aldıkları ücretler bugünle karşılaştırıldığında çok düşük kalmaktadır. Ancak o yıllarda bu ücretler köylülerin geliriyle karşılaştırıldığında, oldukça iyiydi.

Özellikle 1929 sonrasında köylünün eline geçen para iyice azaldığında, kamu kesimi işyerlerinde işçilik yapmak da belirli bir ayrıcalık gibi görülmeye başlandı.

Bu yıllarda kamu kesiminde yeni fabrikalar kuruluyordu. Ancak ülkede işçi sıkıntısı vardı. Fabrikalar, işçi çekebilmek ve işyerinde tutabilmek için, iç yönetmeliklerle düzenlenen bazı haklar tanımak zorunda kalmıştı.

Ayrıca, kamu kesimi fabrikalarında yürürlükteki yasalara da büyük ölçüde saygı gösteriliyor, yasaların işçi lehine olan hükümleri büyük ölçüde uygulanıyordu.

Diğer taraftan, bu dönemdeki işçilerin önemli bir bölümü ilk kuşak işçiydi. Sendikal mücadele geleceği veya alışkanlığı yoktu. Kamu kesimindeki fabrikaların ülkenin farklı bölgelerine yapılması, hem bu yörelerde bir toplumsal değişimin başlatılmasını sağlıyor, hem işçi sınıfının belirli yörelerde yoğunlaşmasını önüyor, hem de ağırlıkla ilk kuşak işçilerden bir işçi sınıfı oluşturunuyordu.

B. 1946-1961 Yılları

Türkiye 1945 yılı sonlarında çok-partili parlamenter demokrasiye geçti. Böylece, gelişme sürecinde olan işçi sınıfı oyu aracılığıyla siyasal alanda etkili olabilme gücüne erişti.

Siyasal partiler, işçilerin oyunu alabilmek amacıyla çeşitli vaadlerde bulunmaya başladılar. Bu vaatlerin başında, sendika kurma ve grev yapma hakları bulunuyordu. Ayrıca, uluslararası koşullar da Türkiye’de sendikalaşma hakkının tanınması açısından olumlu bir durumdaydı.

5 Haziran 1946 tarihinde yapılan bir değişiklikler, Cemiyetler Kanununda yer alan “sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı” kaldırıldı. Daha da önemlisi, hükümet, sendika kurulmasına karşı olumsuz tavrının değiştiğini çeşitli biçimlerde ifade etti.

Böylece çeşitli bölgelerde sendikalar kurulmaya başlandı. Ancak işçilerin önemli bir bölümü, daha önce de değinilen nedenlere bağlı olarak, sendikacılığa soğuk bakıyordu. Ayrıca, geçmiş yıllarda sendikacılığın komünistlikle özdeş tutulması da işçilerin

kaygı duymalarının diğerk önemli nedeniydi.

16 Aralık 1946 tarihinde, dünyada biçimlenmekte olan Soğuk Savaş'ın da etkisiyle, kurulan sendikaların bir bölümü kapatıldı. Bu tavır işçiler arasında sendikalaşma konusunda zaten var olan kaygıları daha da artırdı.

1947 yılında ilk sendikalar yasası kabul edildi: 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkında Kanun.

Bu yasa, sendikaları hükümetlerin denetimi altına almayı amaçlıyordu. Sendikaların siyasal faaliyetlerine büyük yasaklar getirilmişti. Sendikaların uluslararası kuruluşlara üyelikleri Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlanmıştı. Sendika yöneticilerinin yasadışı greve katılması durumunda sendikalar kapatılabiliyordu. Sendikaların üst örgütler kurabilmeleri konusunda da kısıtlamalar söz konusuydu.

Hükümet, sendikaların devletin, hükümetin ve kendisinin kontrolü altında olmasını sağlamak amacıyla, 1947 yılında İşçi Bürosu kurdu ve bu Büro aracılığıyla öncelikle kamu kesimi işyerlerinde sendika-

lar örgütlemeye başladı.

Hükümet görevlileri, Çalışma Bakanlığı'nın elindeki ceza paralarından kaynak aktarıyorlar, Halk-keplerinden ve diğer kuruluşlardan masa ve sandalye temin ediyorlar ve getirdikleri tüzük taslakları ile sendikaların kurulmasını sağlıyorlardı.

Bu arada, 1946 öncesinde var olan bazı işçi yardımlaşma derneklerinin veya kulüplerinin bir bölümü de sendikaya dönüştü.

1946 ve sonrasında kurulan sendikalar öncelikle işyeri sendikasıydı. Bazı sendikalar da ancak belirli bir yöredeki işçileri örgütlüyordu. Bu işyeri sendikaları veya yerel sendikalar bir süre sonra iki tür üst örgüt oluşturmaya başladılar.

Genellikle aynı işkolundaki sendikaların üst örgütü federasyondur. Aynı yörede farklı işkollarında faaliyet gösteren sendikalar ise sendika birliklerini oluşturdu.

Çeşitli illerde kurulmuş olan taşıt işçileri sendikaları, Türkiye Taşıt İşçileri Federasyonu'nu, çeşitli

illerdeki tekstil işçileri sendikaları da Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikaları Federasyonu'nu (TEK-SİF) kurdular.

Sendika birliklerinin en önemlisi, 1948 yılında kurulan İstanbul İşçi Sendikaları Birliği idi. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, TÜRK-İŞ'in kurulmasına kadar birçok yöredeki sendikal hareketin gelişmesinde bir konfederasyon gibi katkıda bulundu.

TÜRK-İŞ, 1946-1952 döneminde kurulan sendikaların ve onların oluşturduğu birlikler ve federasyonların çabaları sonucunda, 31 Temmuz 1952 tarihinde kuruldu.

TÜRK-İŞ'in kurulmasıyla, ülkemizde ilk kez önemli işkollarını ve bölgeleri kapsayan bir konfederasyon oluşturulmuş oldu. TÜRK-İŞ'in kurucuları şu kuruluşlardı:

- (1) Ankara İşçi Sendikaları Birliği,
- (2) Bursa İşçi Sendikaları Birliği,
- (3) Eskişehir Sakarya Bölgesi İşçi Sendikaları Federasyonu,
- (4) Adana Güney İşçi Sendikaları Federasyo-

nu,

(5) İstanbul İşçi Sendikaları Birliği,

(6) İzmir İşçi Sendikaları Birliği,

(7) Karadeniz Bölgesi İşçi Sendikaları Federasyonu,

(8) Türkiye Taşıt İşçileri Federasyonu,

(9) Otel, Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikaları Federasyonu (TOLEYİS) ve

(10) Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikaları Federasyonu (TEKSİF).

TÜRK-İŞ'in kuruluşu, ilk Genel Sekreter Şaban Yıldız tarafından yapılan bir açıklamada kamuoyuna şöyle duyuruluyordu:

"Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu TÜRK-İŞ bugün 31 Temmuz 1952 Perşembe günü Ankara'da resmen kurulmuştur.

"Memleketimiz işçilerinin asırlar boyunca kurmağa hasret çektiği böyle bir işçi teşekkülünün gelecek nesillere, mühim davalarını halledilmiş olarak devretmekten başka hiçbir iddiası ve gayesi yoktur.

"Mevcut kanun ve nizamlar çerçevesi içinde

milliyetçi bir teşekkül vasfını kaybetmeden, siyasi partilerle, hükümet karşısında mutlak istiklalini muhafaza edecek olan TÜRK-İŞ, memleketimizin sosyal tarihinde bir merhale olacaktır.

“Bugün Türk işçilerinin kurmaya muvaffak oldukları Konfederasyon, memleketimizin sosyal davalarının hallinde ve ekonomik menfaatlarının korunmasında her zaman sesini duyuracak ve daima iyi niyetle menfaatlarını savunacaktır.”

TÜRK-İŞ'in ilk genel başkanı, Ömer Akçakanat, ilk genel sekreteri Şaban Yıldız'dı.

TÜRK-İŞ'in ilk genel kurulu 6-7 Eylül 1952 günleri İzmir'de yapıldı. Genel başkanlığa İsmail İnan, genel sekreterliğe Muammer Özerkan seçildi.

TÜRK-İŞ'in ikinci genel kurulu, olağanüstü olarak, 8-11 Ağustos 1953 günleri İstanbul'da toplandı. Genel başkanlığa Naci Kurt, genel sekreterliğe İsmail İnan getirildi.

TÜRK-İŞ, 1950-1954 döneminde gücünü ve etkinliğini kolayca artırdı. Hükümetle ilişkilerde

önemli sorunlar yaşanmadı. Hükümet, Marshall yardımı, Kore Savaşı nedeniyle uluslararası piyasalarda yükselen buğday ve krom fiyatları ve yaşanan ekonomik büyümeye bağlı olarak, işçilere bazı haklar verebilecek konumdaydı.

1955 yılından itibaren hükümetin sendikalara karşı tavrında önemli bir değişiklik yaşandı.

Hükümet, ilk yıllarda sendikalar aracılığıyla işçileri kendi denetimine alabileceği umundundaydı. 1950-1954 döneminde bu doğrultuda yapılan girişimler istenilen başarıyı sağlamadı. TÜRK-İŞ, hükümet karşısında bağımsızlığını korumaya özen gösterdi. Bunun üzerine, hükümet, 1955 yılından itibaren TÜRK-İŞ'e yönelik sistemli bir baskıya başladı.

1955 yılındaki 6-7 Eylül olayları bahane edilerek, TÜRK-İŞ ve bazı üye sendikaların faaliyetleri durduruldu. 1957 yılında TÜRK-İŞ Genel Sekreteri İsmail İnönü'nün konuşmaları engellendi. 1957 yılında, Sendikalar Yasası'ndaki bir muğlak hükümden yararlanılarak, sendika birliklerinin bir bölümü kapatıldı. TÜRK-İŞ'in de kapatılması gündeme geldi.

TÜRK-İŞ, 19-21 Haziran 1957 günleri toplanan genel kurulunda Demokrat Partili Nuri Beşer'i genel başkanlığa getirerek bu baskıları önledi. 1957-1960 döneminde TÜRK-İŞ'in hükümete karşı tavrı ılımlıydı. Belirli istekler dile getiriliyordu; ancak çatışmalardan kaçınıldı. Buna karşılık çeşitli kanallardan maddi destek sağlandı.

1950-1960 arasındaki yıllarda Hükümetin sendikalara karşı tavrı, işçilere karşı tavrından farklıydı.

Hükümet, yasalar, yönetmelikler ve Bakanlar Kurulu kararları aracılığıyla işçilere doğrudan önemli haklar sağladı. 1950-1954 döneminde işçileri sendikalar aracılığıyla denetim altında tutmaya çalışan Hükümet, bunda başarılı olamayınca, işçilere doğrudan hak tanıma ve sendikalara baskı politikasını birlikte sürdürdü.

1954-1957 döneminde TÜRK-İŞ ile Hükümet arasındaki ilişkilerde ciddi sorunlar yaşandı. 1957-1960 döneminde ise, Nuri Beşer'in genel başkanlığına da bağlı olarak, ilişkiler yumuşadı; ancak hükümet doğrudan işçilerle ilişki kurma çabasını sürdürdü.

1946-1961 döneminde sendikalar üye sayılarını artırabilmek amacıyla, ücret zammı ve diğer haklar için toplulukla iş uyuşmazlığı çıkardılar ve siyasi ilişkileri de kullanarak, vilayet hakem kurullarından ve Yüksek Hakem Kurulu'ndan iyi kararların çıkmasını sağladılar.

Bazı sendikalar, Borçlar Kanunu'nun iki maddesine dayanarak, "umumi mukavele" adı altında toplu iş sözleşmeleri imzaladı.

Bazı sendikalar, işçileri üye yapabilmek için yardımlaşma derneği gibi çalıştı, halıcılık kursları açtı, üyelerinin eş ve çocuklarına halı tezgahının alınmasını sağladı.

Bu yıllarda sendikacılık yapanlar, 20 yıllık sendikasız bir dönemin ardından, karda iz açtılar, sendikacılık anlayışının kamuoyunda destek görmesini sağladılar, büyük fedakarlıklarla işçileri sendikalarda örgütlemeye çalıştılar.

Bu yıllarda sendika ödentilerinin bordrodan kesilmesi uygulaması yoktu. Yalnızca bazı kamu kesimi işyerlerinde genel müdürlüklerden alınan onayla

bu uygulama yapılabilirdi. Sendikaların üye sayısı azdı.

Bunlara bağılı olarak, birçok sendikanın genel merkezi bir handaki bir oda veya bir kahveye yerleştirilmiş bir masaydı. TÜRK-İŞ'in 1957 yılındaki genel kurulunun Ankara'da Rüzgarlı Sokak'ta Fukara Tahir'in (Tahir Öztürk) kahvesinde yapılmış olması, bu dönemde sendikaların elindeki olanakların nasıl sınırlı olduğunu göstermektedir.

1946-1961 dönemi sendikacıları, büyük fedakarlıklarla, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihimizde son derece önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra, TÜRK-İŞ'in Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na üyeliğine izin verildi. Ayrıca, 1957 yılında kapatılmış olan sendika birliklerinin yeniden faaliyete geçmesi sağlandı.

TÜRK-İŞ'in dördüncü Genel Kurulu 19-21 Kasım 1960 günleri Ankara'da yapıldı. Genel başkanlığa Seyfi Demirsoy, genel sekreterliğe Halil Tunç ve

genel mali sekreterliğe Ömer Ergün seçildi. TÜRK-İŞ, ülkedeki tek işçi konfederasyonu olarak, Kurucu Meclis'te 6 kişi ile temsil edildi ve 1961 Anayasasının hazırlanması ve işçilere ve memurlara önemli haklar tanınması sürecinde önemli rol oynadı.

İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin çeşitli kademelerinde görev alan bazı sendikacılar, 13 Şubat 1961 tarihinde Türkiye İşçi Partisi'ni kurdular. Ancak bu parti, 1962 yılından sonra, kuruluşunda düşünülen farklı bir çizgi benimsedi.

C. 1961 - 1980 Yılları

1961-1980 döneminde ülkemizde işçi sınıfının sayısı ve faal işgücü içindeki oranı arttı.

1965 yılında ücretlilerin sayısı 3,0 milyon iken, 1980 yılında bu sayı 6,2 milyon olmuştu. Ücretlilerin gelir getirici bir işte çalışanlara oranı ise 1965 yılında yüzde 22,5 iken, 1980 yılında yüzde 33,4'e yükselmişti.

1961 yılı ülkemizde işçi sınıfı ve sendikacılık hareketine önemli bazı haklar getirdi.

27 Mayıs 1960 ihtilali sonrasında hazırlanan ve TÜRK-İŞ'in de desteklediği bir kampanya sonucunda halkoylamasıyla kabul edilen 1961 Anayasası, işçi sınıfının "memur" biçiminde istihdam edilen kesimlerine de sendikalaşma hakkını getirdi. "İşçi" olarak çalışanlar için grev hakkı kabul edildi. Ayrıca, "sosyal devlet" anlayışı Anayasa'da devletin temel nitelikleri arasında yer aldı.

Grev hakkının tanınması ve toplu pazarlık hakkının ayrıntılı olarak düzenlenmesi ile, sendikal faali-

yette ciddi bir yoğunlaşma görüldü.

İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, Anayasa'da yer alan hakların kullanımının biran önce sağlanması amacıyla 31 Aralık 1961 tarihinde İstanbul'da Saraçhane mitingini düzenledi. Daha sonraki günlerde de ülkenin çeşitli bölgelerinde işçi eylemleri yaygınlaşmaya başladı.

1962 yılında TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nin girişimleriyle Türkiye Çalışanlar Partisi kurulması için çeşitli toplantılar yapıldı. Ancak bu girişim sonuçlanmadı.

1963 yılında 274 sayılı Sendikalar Yasası ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası kabul edildi ve 24 Temmuz 1963 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Bu yasalar bir taraftan Anayasa'da yer alan hakların kullanımını düzenleyerek önemli bir gelişme sağlarken, diğer taraftan, bu hakların ve özellikle de grev hakkının kullanımında önemli kısıtlamalar getirdi ve lokavtı bir yetki olarak tanıdı.

1963 yılından sonra öncelikle kamu kesiminde

ve ardından da özel sektörde toplu iş sözleşmelerinin imzalanması yaygınlaştı. Sendikalaşmanın getirdiği yeni haklar ve çıkarlar, işçi sınıfının daha geniş kesimlerinin bu haktan yararlanması için olumlu örnekler oluşturdu. Sendikaların üye sayısı arttı.

Bu süreçte TÜRK-İŞ'in oynadığı önemli rol nedeniyle, geçmişte Konfederasyon dışında kalmayı yeğlemiş bazı sendikalar, doğrudan TÜRK-İŞ'e veya TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara, federasyonlara ve birliklere katılmaya başladı.

1961 yılında 511 sendikada örgütlü 298 bin işçi varken, 1966 yılında sendikaların sayısı 704'e ve sendika üyesi işçilerin sayısı ise 374 bine çıkmıştı.

Bölge birlikleri, TÜRK-İŞ'in aldığı bir kararla, 1962 yılından başlanarak kapatıldı. 1970 yılında kabul edilen 1317 sayılı Yasa ile de birliklerin kurulması olanağı ortadan kaldırıldı.

TÜRK-İŞ'in 5. Genel Kurulu 1964 yılında Bursa'da, 6. Genel Kurulu 1966 yılında Ankara'da, 7. Genel Kurulu 1968 yılında Ankara'da, 8. Genel Kurulu 1970 yılında Erzurum'da ve 9. Genel Kurulu da

1973 yılında Ankara'da toplandı. Bu genel kurullarda TÜRK-İŞ genel başkanlığı görevine Seyfi Demirsoy, genel sekreterliğe Halil Tunç ve genel mali sekreterliğe de Ömer Ergün seçildi. 1968 yılındaki 7. Genel Kurulda ve 1970 yılındaki 8. Genel Kurulda, genel eğitim sekreterliğine Salahaddin Erkap, genel teşkilatlandırma sekreterliğine de Ethem Ezgü getirildi.

14 Ocak 1974 günü Seyfi Demirsoy'un vefatından sonra, genel başkanlığa Halil Tunç getirildi. Sadık Şide ise genel sekreter oldu. Halil Tunç 1979 yılına kadar bu görevi sürdürdü. 1979 yılındaki 11. Genel Kurulda genel başkanlığa İbrahim Denizcier seçildi. Sadık Şide ve Ömer Ergün ise 1986 yılına kadar görevlerine devam ettiler. 1973 yılındaki 9. Genel Kurulda genel eğitim sekreterliğine Kaya Özdemir seçildi. Ethem Ezgü görevine devam etti. 1976 yılındaki 10. Genel Kurulda Kaya Özdemir ve Ethem Ezgü yeniden seçildiler. 1979 yılındaki 11. Genel Kurulda genel eğitim sekreterliğine Kaya Özdemir yeniden seçilirken, genel teşkilatlandırma sekreterliğine Orhan Erçelik getirildi.

1961-1980 döneminde sendikalar yeni haklar

ve çıkarlar elde etmede ağırlıkla toplu iş sözleşmeleri aracını kullandılar; mevzuat yoluyla hak alma yoluna gereken ağırlık ve önem verilmedi.

Bu dönemde milli gelir arttı; sendikalaşma açısından büyük önem taşıyan büyük kamu işletmeleri kuruldu; özel sektör hızlı bir sanayileşme sürecine girdi. Çok sayıda işçinin birarada çalıştığı büyük işletmelerin kurulması, işçilik bilincinin ve sendikalarda örgütlenme ihtiyacının hızla gelişmesine önemli katkılarda bulundu.

Sendikaların toplumsal ve siyasal alanda gücünün ve etkisinin artmasıyla birlikte, siyasal partilerin sendikalara duyduğu ilgi arttı ve sendikaların siyasal alandaki politikasının ne olması gerektiği tartışması önem kazandı.

Bu konudaki farklılıklar daha sonraki yıllarda sendikacılık hareketindeki bölünmelerin temel nedenini oluşturdu.

TÜRK-İŞ, 1954-1957 döneminde hükümetle yaşadığı gerginliğin sonrasında, devletle ve hükümetle çok gerekmedikçe ilişkileri sertleştirmeme po-

litikasını benimsedi.

Bunun için de siyasal partilerden ideolojik ve örgütsel bağımsızlığı temel ilke olarak kabul etti ve bu anlayışın ifadesi olarak da “partilerüstü politika” kavramını benimsedi. Avusturya Sendikalar Federasyonu’nun tüzüğünde de biraz farklı bir içerikle yer alan bu kavramı, 1983 yılına kadar kullandı. Bu anlayış, 1983 yılından sonra, “sendikaların bağımsızlığı” kavramı ile ifade edildi.

İşçi sınıfı hareketinin, 1962-1963 yıllarından sonra sosyalist bir çizgiye oturmuş olan Türkiye İşçi Partisi ile yakın bir ideolojik, siyasal ve toplumsal ilişki içinde olmasını savunanlar, 1967 yılında Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nu (DİSK) kurdular.

Milliyetçi Hareket Partisi ile yakın ilişkide olanlar, 1970 yılında Milli-İş MİSK’i kurdular. Örgütün adı daha sonraki yıllarda MİSK’e (Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu) çevrildi. MİSK özellikle 1975 yılından sonra çalışmalarını yoğunlaştırdı.

Milli Selamet Partisi ile yakın ilişkide olanlar ise

1976 yılında HAK-İŞ'i (Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu) oluşturdular.

Bunların dışında oluşturulan Türk Hür-İş Konfederasyonu, Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi, Öz-İş Konfederasyonu, Sosyal Demokrat-İş Konfederasyonu, Türk Ülke-İş Konfederasyonu, Toplum-İş Konfederasyonu gibi örgütlenmeler ise ülkemizde işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihinde önemli bir etki yapmadı, ciddi bir iz bırakmadı.

1961 Anayasasında işçi sınıfının “memur” biçiminde çalışan kesimleri için de sendikalaşma hakkı tanınmıştı. Bu hakkın kullanılmasına ilişkin kanun ancak 1965 yılında kabul edildi: 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu.

Devlet Personeli Sendikaları Kanunu uyarınca 1965-1971 döneminde Türkiye’de 658 tane sendika kuruldu. Bu sendikalar iki konfederasyon oluşturdu. 1968 yılında Türkiye Kamu Personeli Sendikaları Konfederasyonu (TÜRKPERSEN) ve Türkiye İktisadi Devlet Teşekkül ve Teşebbüsleri Personel Sendikaları Konfederasyonu kuruldu. Ayrıca 16 tane de federasyon olutturuldu.

Bu konfederasyonların dışında kalan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN) gibi kuruluşlar ise bu yıllarda gerçekleştirdikleri eylemlerle adlarını kamuoyuna duyurdular.

12 Mart 1971 günlü askeri müdahalenin ardından yapılan Anayasa değişikliği ile, memurların sendikalaşma hakkı kaldırıldı ve memurların sendika kurmaları ve kurulu sendikalara üye olmaları açık bir biçimde yasaklandı.

Bu değişim üzerine, memur sendikaları kendilerini feshederek memur dernekleri kurdular. 1971-1980 döneminde ülkemizde çok sayıda memur derneği oluşturuldu. Ancak bu memur derneklerinin en etkilileri ve büyük bir bölümü, siyasal görüşlere göre bölünmüştü.

TÜRK-İŞ 1961-1980 döneminde sorunları öncelikle diyalog yoluyla çözmeyi benimseyen bir çizgi izledi. 1969 yılında Ankara'da Tandoğan Meydanı'nda TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen miting, 25 yılda emeklilik hakkının elde edilmesinde önemli bir rol oynadı. 1975 yılında İzmir'de gerçekleştirilen ge-

nel eylem de sermayedar sınıfın belirli işkollarındaki baskılarını önlemede etkili oldu.

TÜRK-İŞ, bazı sendikacıların çeşitli partilerden milletvekili seçilmesi yoluyla siyasal partiler üzerinde etkili olmaya çalıştı. Hükümetlerle dönem dönem gerginlikler yaşandı; ancak TÜRK-İŞ'in Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile hiçbir anlaşmazlığı veya çatışması olmadı.

1968-1970 döneminde bazı işyerlerinde çeşitli nedenlere bağlı olarak direnişler ve işgaller oldu.

1970 yılında 274 ve 275 sayılı Yasaların değiştirilmesi girişimlerine karşı, DİSK bir gösteri düzenledi. Ancak bu gösteri, amaçlananın dışına çıktı ve güvenlik güçleriyle işçiler arasında çatışmalar oldu. 1968-1970 döneminde tek tek fabrikalarda yapılan direniş ve işgallerin ardından, daha genel taleplerin dile getirildiği ve birçok işyerindeki işçinin birlikte gerçekleştirdiği bir eylem, sıkıyönetim ilan edilmesine neden oldu. 15-16 Haziran olayları 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın değiştirilmesini önleyemedi. Ancak 275 sayılı Yasanın değiştirilmesi konusundaki taslak geri çekildi. 15-16 Haziran olayları sonucunda 5090 önder işçi iş-

ten atıldı. İşverenler kara listeler düzenledi.

DİSK yönetimleri, 1967-1971 döneminde işverenlerle ve hükümetlerle sert bir ilişki içindeydi. Ancak 1971-1975 döneminde DİSK'in yoğun eylemleri olmadı.

1975-1980 döneminde ise çeşitli sosyalist ve komünist partilerin ve hareketlerin yönlendiriciliğindeki DİSK yönetimlerinin izlediği çizgi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından da ciddi bir tehdit olarak algılandı.

DİSK yönetimleri, 1975-1980 döneminde çeşitli siyasal grup, hareket ve partilerle özdeşleşti veya öyle gözüktü. Bu da, DİSK içinde siyasal görüşlere göre bölünmelere ve çatışmalara yol açtı. 12 Eylül 1980 günü geldiğinde DİSK ağırlıkla kendi içindeki siyasal kavgalarla uğraşıyordu.

HAK-İŞ 1980 yılına kadar Milli Selamet Partisi'ne yakın bir çizgi izledi.

MİSK ise Milliyetçi Hareket Partisi'nin denetimi altındaydı.

1975-1980 döneminde ülkemizde yapay bir “sağ” - “sol” kavgası yaratıldı. Bu kavga, işçi sınıfına da yansıdı. İşçi sınıfı ve sendikacılık hareketi siyasal görüşlere göre ciddi bölünmeler yaşadı.

Birçok işyerinde sağ ve sol eğilimli işçiler arasında, silahlı çatışmalara varan kavgalar yaşandı. Bazı sendikaların yönetimleri ve muhalefetler, belirli siyasal çizgilerle özdeşleşerek, sendikal örgütlülüğe büyük zarar veren tavırlar içine girdiler, sendikacılık hareketini yıprattılar.

Siyasal eğilimlerin ön plana çıkması ve siyasal hareketlerin ve partilerin sendikaları ele geçirerek kendi çizgileri doğrultusunda kullanma çabaları, sendikacılık hareketinde bölünmeleri artırdı.

İşçi sınıfının birliğinin her zamankinden daha önemli ve gerekli olduğu koşullarda, sendikacılık hareketi giderek daha fazla bölündü, parçalandı ve zayıfladı.

Ç. 1980'den Günümüze

1980 yılında ülkemizde 6,2 milyon ücretli vardı. Ücretlilerin sayısı 1990 yılında 9,0 milyona yükseldi. Bugün ise bu sayının, kaçak çalışmayla birlikte, 11-12 milyon dolayında olduğu tahmin edilmektedir.

Ücretlilerin gelir getiren bir işte çalışanlara oranı 1980 yılında yüzde 33,4 iken, 1990 yılında yüzde 38,5'e yükseldi. Bugün ise bu oranın yüzde 50'ye yakın olduğu söylenebilir.

Ekonomik bunalım, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet sisteminin çökmesi sonrasında, kırsal kesimde küçük üreticiliğin varlığının sürdürülmesi için yapılan büyük harcamalar iyice azaltıldı. Böylece kırsal bölgelerden kentlere doğru, ucuz işçilik yapmayı kabullenecek milyonlarca insanın göçü başlatıldı.

Bu göç bugün sürmektedir ve önümüzdeki yıllarda da sürecektir. Böylece, önümüzdeki 5-10 yıllık sürede halkımızın daha da büyük bir bölümü ücretli işçi haline dönüşecektir.

Türkiye ekonomisi 1970'li yıllarda bir bunalım içindeydi. Ancak bu bunalımın aşılması için gereken önlemler zamanında alınmadı. Zaman geçtikçe bunalım daha da derinleşti ve ciddileşti. Sonunda, uluslararası tekelci sermayenin sözcüsü ve beyini IMF (Uluslararası Para Fonu) ve Dünya Bankası gibi kuruluşların dayatmasıyla, 24 Ocak istikrar programı kabul edildi.

24 Ocak istikrar programının özü, ekonomik bunalımdan çıkışın yükünün başta işçi sınıfı olmak üzere tüm çalışanlara taşıtılmasıydı. Bu nedenle, ilk olarak kamu kesiminde çalışan işçilerin toplu sözleşme görüşmelerinde büyük zorluklar çıkarıldı. Aynı anlayış, özel sektör işyerlerine de yaygınlaştı.

25 Ocak 1980 tarihinde yalnızca 6414 işçi grevdeydi. 27 Haziran 1980 günü ise grevdeki işçi sayısı 57 bini aşmıştı. Ayrıca, 1980 yılının ilk sekiz ayında 131 bin işçinin grevleri ertelendi. Bu işçiler, erteleme süreleri dolunca greve çıkabileceklerdi. Böylece, 1980 yılında greve çıkan işçi sayısı 200 bini aşacaktı. 5 Eylül 1980 tarihinde grevde olan işçi sayısı 53.644 idi. Bu işçiler 15 Eylül günü işbaşı yaptılar.

Kenan Evren, Anılar'ında 24 Ocak istikrar programı ile 12 Eylül arasındaki ilişkiyi şöyle anlatmaktadır: "Eğer 24 Ocak kararları denen kararların arkasından 12 Eylül dönemi gelmemiş olsaydı, o tedbirlerin fiyasko ile sonuçlanacağından hiç şüphem yoktu. Böyle sıkı bir askeri rejim sayesinde o tedbirler meyvesini vermiştir."

Böylece ülkemizde başta işçi sınıfı olmak üzere tüm çalışanlar için zorluklar ve sıkıntılarla dolu karanlık bir dönem başladı.

12 Eylül ile birlikte TÜRK-İŞ'in ve bağlı sendikaların çalışmaları çok sıkı biçimde kontrol altına alındı. TÜRK-İŞ'e bağlı bazı sendikaların faaliyetleri sıkıyönetim komutanlıkları tarafından belirli sürelerle engellendi.

12 Eylül sonrasında DİSK ve bağlı sendikaların faaliyeti durduruldu. Yönetici ve temsilci konumundaki 1955 kişi gözaltına alındı. Açılan davada 1477 kişi sanık olarak yargılandı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 No.lu Askeri Mahkemesi, 24 Aralık 1986 günlü kararında toplam 2053 yıl hapis ceza-

sı verdi. DİSK ve bağı 28 sendika hakkında kapatma kararı verildi.

Konu Askeri Yargıtay'da iken, 12 Nisan 1991 günlü Resmi Gazete'de yayınlanan Terörle Mücadele Yasası ile Türk Ceza Yasası'nın 141. Maddesi kaldırıldı. Askeri Yargıtay da, 16 Temmuz 1991 günlü kararıyla, DİSK ve bağı sendikalar ve yöneticileri hakkında açılan davayı beraatle sonuçlandırdı. DİSK ve bağı sendikalar malvarlıklarını da 1992 yılı içinde geri aldılar.

HAK-İŞ'in ve bağı sendikaların faaliyetleri de 12 Eylül sonrasında durduruldu. Bu örgütlerin yeniden faaliyete geçmesine 19 Şubat 1981 günü izin verildi.

MİSK'in ve bağı sendikaların faaliyetleri 12 Eylül sonrasında durduruldu. Ancak MİSK hakkında dava açılmadı. MİSK'in yeniden faaliyete geçmesine 1984 yılında karar verildi. MİSK adını Yurt-İş olarak değiştirdiyse de, varlığını sürdüremedi ve sona erdi. 1995 yılında kurulan MİSK ise yeni bir örgüttür.

TÜRK-İŞ'in 1982 yılında yapılan 12. Genel Ku-

rule'nda genel başkanlık görevine Şevket Yılmaz seçildi. Şevket Yılmaz bu görevini 1992 yılı Aralık ayına kadar sürdürdü. 12. Genel Kurulda genel sekreterliğe Sadık Şide, genel mali sekreterliğe Ömer Ergün, genel eğitim sekreterliğine Kaya Özdemir ve genel teşkilatlandırma sekreterliğine Yusuf Ziya Kara getirildi.

TÜRK-İŞ'in 1983 yılındaki 13. Genel Kurulunda ise Şevket Yılmaz, Sadık Şide, Ömer Ergün ve Kaya Özdemir yeniden seçilirken, genel teşkilatlandırma sekreterliği görevine Orhan Balaban getirildi.

TÜRK-İŞ'in 1986 yılı sonunda toplanan 14. Genel Kurulu'nda genel başkanlığa Şevket Yılmaz, genel sekreterliğe Emin Kul, genel mali sekreterliğe Çetin Göçer, genel eğitim sekreterliğine Mustafa Başoğlu ve genel teşkilatlanma sekreterliğine de Orhan Balaban seçildi.

TÜRK-İŞ'in 1989 yılı sonunda toplanan 15. Genel Kurulu'nda genel başkanlığa Şevket Yılmaz, genel sekreterliğe Orhan Balta, genel mali sekreterliğe Enver Toçoğlu, genel eğitim sekreterliğine Mus-

tafa Başoğlu ve genel teşkilatlanma sekreterliğine de Mehmet Nurettin Bamyacı getirildi.

24 Ocak istikrar programı ve 12 Eylöl darbesi, ölkemizde işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi için yeni bir dönemi başlattı.

Bu süreç, dünyadaki bazı gelişmelerin Türkiye'ye yansınasıyla da bağlantılıydı.

Dünya kapitalist sistemi 1946 yılından 1970'li yıllara kadar Altın Çağını yaşadı. Hemen hemen sürekli ekonomik büyüme söz konusuydu. Bu büyüme, halkın temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerekli olanakları yaratıyordu. İşsizlik asgari düzeydeydi. Soğuk Savaş koşullarında halka ve özellikle işçi sınıfına bazı hakların verilmesi de gerekliydi.

İşverenler ve hükümetler, sendikaları meşru örgütler ve işbirliği yapılması gereken kuruluşlar olarak kabul ettiler.

Bu koşullarda Avrupa ölkelerinde sosyal devlet anlayışı hakim oldu. Sendikalar, güçlerini ve yaşamın her alanında etkilerini artırdılar. Gerçek ücretler yük-

seldi. Hükümetler, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, toplu konut, toplu taşımacılık alanlarında izledikleri politikalarla, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm sınıf ve tabakaların yaşama ve çalışma düzeylerini yükselttiler.

Dünyanın birçok ülkesinin sendikacılık hareketi bu ilişkiler temelinde şekillendi. Sendikaların anlayışları, yapıları ve faaliyetleri, bu barışçıl ortamda biçimlendi. Türkiye’de de hükümetlerin tavrında bu koşulların büyük etkisi vardı.

1970’li yıllarda dünya kapitalist sistemi sürekli bir bunalıma girdi. Ekonomik canlanma istisna, ekonomik durgunluk kural halini aldı.

Bu koşullarda, İngiltere’de 1979 yılında Thatcher’in iktidara gelmesiyle birlikte, yeni-liberal veya yeni-muhafazakar bir saldırı gündeme geldi. İşçi hakları ve sendikal hak ve özgürlükler kısıtlanmaya başlandı. Bu anlayış hızlı bir biçimde diğer ülkelere de yansdı.

Saldırı önce sosyal devlet anlayışına ve uygulamalarına daydı. Ardından, sendikaların meşruluğu sorgulanmaya başlandı. İşsizliğin artması sendikalara

büyük zarar verdi. Aleyhte değiştirilen yasalar birçok ülkede sendikaların gücünü ciddi biçimde zayıflattı.

Kapitalizmin Altın Çağı'nda anlayışları, yapıları ve faaliyetleri biçimlenmiş sendikalar, bu sürekli ve sistemli yeni saldırı karşısında büyük bir şaşkınlık yaşadılar. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyet sisteminin çökmesiyle birlikte, bu saldırı daha da acımasız bir biçim aldı.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında "sosyal" veya "sosyalleştirilmiş" kapitalizminin yerine "vahşi" kapitalizm aldı.

Sendikalar, anlayışlarını, yapılarını ve faaliyetlerini bu yeni koşullara uydurma, varlıklarını sürdürme ve kayıplarını yeniden elde etme mücadelesine girdiler.

Türkiye'de yaşananlar da büyük ölçüde bu çizgide gelişti.

24 Ocak istikrar programı ve 12 Eylül darbesi, Türkiye'de çok büyük yapısal değişiklikler yarattı.

Mustafa Kemal Atatürk'ün aydınlanma ve çağdaşlaşma ülküsünü, "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" ve "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ifadeleriyle özetlemek olanaklıdır.

24 Ocak istikrar programı ve 12 Eylül darbesi sonrasındaki anlayış da, TİSK Genel Başkanı Halit Narin'in "20 yıl işçiler güldü, biz ağladık; şimdi gülme sırası bizde," Turgut Özal'ın, "Devlet baba değildir; vatandaşına iş bulmak zorunda değildir;" "benim memurum işini bilir," "Anayasayı bir defa delmekle birşey olmaz" ifadeleriyle anlatılabilir.

12 Eylül sonrasında yasalardaki ve toplu iş sözleşmelerindeki birçok hak ve özgürlük ortadan kaldırıldı; sendikalara sistemli bir baskı uygulandı; örgütsüzlük teşvik edildi; sosyal devlet anlayışı ve sınırlı uygulaması tahrip edildi.

Bu uygulamalar sivil hükümetler döneminde de büyük ölçüde korundu ve sürdürüldü.

1980'den günümüze yok edilen hakların bir bölümü henüz geri alınamamıştır. Bunların bazıları şöyle özetlenebilir:

■ Sendikalaşma hakkı, toplu pazarlık hakkı ve grev hakkına 1982 Anayasası, 2821 sayılı Sendikalar Yasası, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası ve diğer mevzuatla birçok önemli kısıtlama ve yasaklama getirildi.

■ Kıdem tazminatına tavan getirildi.

■ Sosyal sigorta hakları geriletildi; SSK'nın yönetimi anti-demokratik hale getirildi.

■ İkramiyeler, kamu kesiminde yılda toplam 112 gün, özel kesimde yılda toplam 120 günle sınırlandı.

■ Genel tatil olan bazı günlerde çalışılmaya başlandı.

■ Özel güvenlik teşkilatı personelinin sendikalaşması ve grev yapması yasaklandı.

■ Bazı işçiler memurlaştırıldı.

■ TRT Yönetim Kurulu'nda işçilerin bir temsilcisinin bulunması uygulaması sona erdirildi.

■ Çok sayıda işçi çalıştıran iktisadi devlet teşekküllerinin yönetim kurullarında bir işçi üyenin bulunması uygulaması kaldırıldı.

■ Özelleştirmeyi hızlandırmak amacıyla, birçok haktan yararlanamayan sözleşmeli personel uygulaması getirildi.

■ Serbest bölgeler kuruldu.

■ İhtiyaç fazlası askerlerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştırılması uygulaması getirildi.

■ Sendikaların özel radyo ve televizyon istasyonu kurmaları ve bunlara ortak olmaları yasaklandı.

Bu dönemde gerçek ücretler yarının altına düştü.

Birlikte yaşanan ortak sıkıntılar işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinde önemli değişikliklerin yaşanmasını sağladı:

■ İşçiler arasında işçilik bilinci ve sendikal bilinç gelişti; sınıf kardeşliği anlayışı, siyasal görüş kardeşliğinin, etnik köken kardeşliğinin, mezhep kardeşliğinin, meslek dayanışmasının önüne geçti.

■ Geleneksel katı siyasal parti taraftarlığı yumuşadı; işçilerin giderek artan bir bölümü, siyasal partilerinin talimatlarına değil, sendikalarının kararlarına uymaya başladı.

■ Çalışanlar ve özellikle işçiler arasında dayanışma arttı.

■ Grev-dışı eylemler etkili bir biçimde kullanılmaya başlandı; özellikle iş yavaşlatmalar, vizite ey-

lemleri, miting ve gösteriler önem kazandı.

- Türkiye tarihinin en büyük grevleri yapıldı.
- Kamuoyunun desteği sağlandı.
- İşçiler oy gücünü bir ölçüde de olsa kullandı.

TÜRK-İŞ bu günlerde tepkisini göstermeye başladı. 12 Mayıs 1985 günü Bursa'da bir kapalı salon toplantısı düzenlendi. 31 Temmuz 1985 günü de Samsun'da bir kapalı salon toplantısı yapıldı.

TÜRK-İŞ 21 Aralık 1985 günü Ankara'da Arı Sineması'nda 1800 yöneticinin ve temsilcinin katılımıyla büyük bir toplantı gerçekleştirdi.

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların mitinglerinin yanı sıra, TÜRK-İŞ tarafından 8 Şubat 1986 günü Balıkesir'de, 22 Şubat 1986 günü İzmir'de, 22 Haziran 1986 günü Eskişehir'de, 26 Nisan 1987 günü Samsun'da, 10 Mayıs 1987 günü İzmit'te, 26 Mart 1988 günü Sakarya'da, 3 Nisan 1988 günü Adana'da mitingler yapıldı. TÜRK-İŞ 11 Mart 1988 günü ülke çapında bir yemek boykotu düzenledi.

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar 1987 yılından başlayarak büyük grevler uyguladı.

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar, belirli yörelerdeki mitinglerin ve diğer toplantıların ardından, 1989 yılında Bahar Eylemlerini gerçekleştirdi. Yüzbinlerce işçi ülkemiz işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi tarihine şanlı birer sayfa olarak geçen çok çeşitli ve renkli, meşru ve demokratik kitle eylemlerini en geniş katılımımla birlikte gerçekleştirdi.

3 Ocak 1991 günü TÜRK-İŞ tarafından ülke çapında bir günlük işe gitmeme eylemi ("genel eylem") gerçekleştirildi.

TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların 1989-1994 döneminde imzaladıkları toplu iş sözleşmeleri ile, 12 Eylül sonrasında gerçek ücretlerde meydana gelmiş olan kayıplar fazlasıyla telafi edildi. Ancak öncelikle kamu sektöründe ve ardından özel sektörde gerçekleştirilen bu büyük gerçek ücret artışlarının ardından, sermayedar sınıf işçi haklarını geriletmeyi amaçlayan yeni bir saldırı başlattı. Bu yeni saldırı dalgası, 1994 yılında yaşanan ekonomik bunalım ve uygulamaya sokulan 5 Nisan istikrar programı sonrasında daha da yaygınlaştı ve yoğunlaştı.

Bu saldırının en önemli unsurları şunlardı:

■ Özelleştirme (KİT satışları, kamunun piyasa-yı düzenleyici ve yönlendirici işlevinin ortadan kaldırılması, v.b.) ile kamu sektörü küçültüldü.

■ Kamu kesiminde yapılan işler müteahhitlere ve taşeronlara yaptırılmaya başlandı.

■ Yerli ve yabancı kaçak işçilik yaygınlaştı.

■ Esneklik adı altında, yürürlükteki yasalardan ve toplu iş sözleşmelerinden yararlanamayan bir işçi kitlesi yaratılmak istendi.

■ Yaygın işten çıkarmalar oldu; işsizlik arttı.

■ İşyerleri bölündü, küçültüldü veya geçici olarak kapatıldı.

■ Geçici işçilik ve süresi belirli hizmet aktiyle çalıştırma yaygınlaştırıldı.

■ İşçi alacaklarının ödenmesinde önemli gecikmeler oldu.

■ Zorunlu tasarruf fonunda biriken kaynak çok düşük oranlarla nemalandırıldı.

■ Bazı işyerlerinde yürürlükteki toplu iş sözleşmeleri uygulanmadı. 12 Eylül sonrasında hak grevi yasaklanmış olduğundan, sendikaların bu uygulamalara tepkisi sınırlı kaldı.

■ İşçi kıralama, kısmi süreli çalışma, eve-iş-
verme türü çalıştırma biçimleri yaygınlaştırıldı.

■ Zorunlu emeklilik gündeme getirildi.

■ Yürürlükteki yasalar çiğnenerek, çocuk işçi-
lik yaygınlaştırıldı.

■ Yeni serbest bölgeler kuruldu.

■ İşçi sağlığı konusundaki önlemler ihmal edil-
di.

■ Sosyal güvenlik sistemine büyük darbeler in-
dirildi ve özel emeklilik sistemleri gündeme getirildi;
sağlık ve eğitim hizmetlerinde özelleştirme yaygın-
laştırıldı.

■ Sendikalar ve sendikalı işçiler aleyhinde
kampanyalar açıldı.

Bunlar ve burada belirtilmeyen diğer bazı sorun-
lar, 1990'lı yıllarda gerçek ücretlerde meydana gelen
artışların ardından ortaya çıktı veya yoğunlaştı.

Bu gelişmeler karşısında işçi örgütleri içinde
en kitlesel eylemleri gerçekleştiren, TÜRK-İŞ ve
bağlı sendikalar oldu. DİSK ve HAK-İŞ genellikle bü-
yük kitlesel eylemler veya işyerlerinde iş durdurma
yerine, basının ilgisini çekecek ve az sayıda katılım-

cıyla gerçekleştirebilecek eylemleri tercih etti.

TÜRK-İŞ'in 16. Genel Kurulu 7-13 Aralık 1992 günleri Ankara'da yapıldı. Genel başkanlığa Bayram Meral, genel sekreterliğe Şemsi Denizler, genel mali sekreterliğe Enver Toçoğlu, genel eğitim sekreterliğine Salih Kılıç ve genel teşkilatlandırma sekreterliğine de Sabri Özdeş seçildiler.

TÜRK-İŞ'in eylemleri özellikle 1993 yılından itibaren önem kazandı.

TÜRK-İŞ, 1993 yılında 1 Mayıs'ı, işçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak, İstanbul'da büyük bir mitingle kutladı. Böylece, TÜRK-İŞ 1952 yılında kurulduğundan beri Konfederasyon olarak İstanbul'da ilk kez miting yapmış oldu. Yağmur altında gerçekleştirilen mitinge her siyasal görüşten onbinlerce işçi katıldı.

1993 yılında kamu kesimi toplu sözleşme görüşmelerinde yaşanan tıkanma üzerine, TÜRK-İŞ'e üye sendikalar 22 Temmuz 1993 günü yaygın vizite eylemleri yaptılar. 29 Temmuz 1993 günü, işyerlerinde iş durduruldu ve işverenin toplu sözleşme taslağı

okundu. 30 Temmuz günü ise tüm yurttaki vizite etkinlikleri yinelenildi.

1993 yılı sonlarında, TÜRK-İŞ, DISK, HAK-İŞ, kamu çalışanları sendikaları, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Halkevleri ve diğer bazı kuruluşların da katılımıyla, Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu oluşturuldu. Bu işbirliği platformu, işçi hakları ve sendikal hak ve özgürlüklerin geri alınması, özelleştirmeye ve taşeronlaşmaya karşı konulması gibi konularda ortak açıklamalar yaptılar ve ortak eylemler gerçekleştirdiler.

Hükümet 5 Nisan 1994 günü bir istikrar programı ilan etti. TÜRK-İŞ bu istikrar programına daha ilk günden karşı çıktı ve IMF ve Dünya Bankası talimatlarıyla hazırlanmış bu programa karşı mücadele edeceğini açıkladı.

TÜRK-İŞ'e bağlı Genel Maden-İŞ, Petrol-İŞ, Deniz-İŞ Sendikaları, istikrar programını protesto etmek amacıyla çeşitli illerde mitingler düzenledi.

TÜRK-İŞ, Ankara'da 1969 yılından sonraki ilk mitingini, 24 Nisan 1994 günü yaptı: İşsizlik ve Paha-

İlılığı Protesto Mitingi

1 Mayıs, alışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu ile birlikte, 1994 yılında çeşitli illerdeki miting ve yürüyüşlerle kutlandı.

TÜRK-İş, 20 Temmuz 1994 günü, hükümetin uygulamalarını protesto ederek, işbaşında iş durdurma kararı aldı. Demokrasi Platformu'na bağlı kuruluşlar da bu kararı desteklediler.

1994 yılı sonlarında hazırlanan 1995 Bütçe Kanunu Tasarısında önemli işçi haklarının iptali söz konusuydu. TÜRK-İş, bu tasarının değiştirilmesini sağlamak amacıyla, 26 Kasım 1994 günü bir yürüyüş yaptı. TÜRK-İş'in çağrısı üzerine 100 bini aşkın işçi, Ankara'da Tandoğan Meydanı'ndan Anıtkabir'e ve oradan Meclis'e yürüdü. İstenilen değişiklikler aynı gün gerçekleştirildi.

Hükümet, sosyal sigorta haklarını geri götürmek üzere tasarılar hazırlayınca, TÜRK-İş bir dizi mitingin hazırlığına başladı. İlk miting, 30 Nisan 1995 günü İzmir'de yapıldı. İkinci miting, 21 Mayıs 1995 günü Rize'de gerçekleştirildi. Hükümet, tasarıyı geri

çekmek zorunda kaldı.

1 Mayıs, 1995 yılında da Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu ile birlikte, çeşitli illerdeki miting ve yürüyüşlerle kutlandı.

1995 yılında kamu kesimi toplu sözleşme görüşmelerinde TÜRK-İŞ tarafından bir dizi eylem yapıldı. Hükümeti oluşturan siyasal partilere yönelik eylemlerin ardından, TÜRK-İŞ tarafından 5 Ağustos 1995 günü Ankara'da Emeğe Saygı Yürüyüşü ve Mitingi yapıldı. Bu eyleme 200 bini aşkın kişi katıldı.

8 Ağustos 1995 günü, işyerlerine gidilip işyerinde çalışılmaması ve gece işyerini terketmeme eylemi kararına çok sayıda işyerindeki işçiler uydu.

Türkiye tarihinin en büyük grevleri, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar tarafından 1995 yılı Eylül ayında başlatıldı. 300 binin üstünde işçinin çalıştığı işyerlerinde grev uygulandı.

Grevler sürerken, CHP, TÜRK-İŞ'in Hükümetle olan anlaşmazlığı nedeniyle, koalisyonu bozdu ve Hükümetten çekildi.

Tansu Çiller'in başbakanlığında kurulan azınlık hükümeti hakkında güven oylamasının yapılacağı 15 Ekim 1995 günü, TÜRK-İŞ izinsiz bir gösteri çağrısı yaptı. Onbinlerce işçi, güvenlik güçlerinin çeşitli biçimlerdeki engelleme çabalarına rağmen, barikatları aşşa aşşa Ankara'da Kızılay Meydanı'nda toplandılar. Büyük bir gösteri yapıldı. Tansu Çiller'in azınlık hükümeti güvenoyu alamadı.

TÜRK-İŞ'in 17. Genel Kurulu 5-10 Aralık 1995 günleri Ankara'da toplandı. Genel Kurulda yapılan seçimlerde genel başkanlığa Bayram Meral, genel sekreterliğe Şemsi Denizler, genel mali sekreterliğe Enver Toçoğlu, genel eğitim sekreterliğine Salih Kılıç ve genel teşkilatlanma sekreterliğine Sabri Özdeş seçildi. Enver Toçoğlu'nun bu görevden ayrılması üzerine, Sabri Özdeş genel mali sekreterlik görevini üstlenirken, Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Tamer Eralan da TÜRK-İŞ genel teşkilatlanma sekreterliği görevine getirildi.

1996 yılında Refahyol Hükümeti'nin oluşmasının ardından Türkiye'deki saflaşmalar ve mücadele hedefleri değişti. Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nite-

liklerinin ve laik ve demokratik sosyal hukuk devleti ilkelerini ihlal etmeye yönelik girişimlerin yoğunlaşması üzerine, Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu'nun yerini, TÜRK-İŞ, DİSK, TESK, TOBB ve TİSK'ten oluşan Beşli Girişim veya Sivil İnisiyatif aldı.

Refahyol Hükümeti'nin tavrı, TÜRK-İŞ tarafından 21 Aralık 1996 günü İstanbul'da Bostancı Gösteri Merkezi'nde düzenlenen büyük bir toplantı ile protesto edildi. Toplantının adı, "Türkiye'ye Sahip Çık!" idi.

TÜRK-İŞ, 5 Ocak 1997 günü de Ankara'da "Türkiye'ye Sahip Çık! Demokratikleşme İçin Mücadele Et!" yürüyüş ve mitingini düzenledi. Bu eyleme yaklaşık 300 bin kişi katıldı.

1997 yılının ilk aylarında TÜRK-İŞ, DİSK ve TESK Genel Başkanları birlikte çeşitli ziyaretlerde bulundular ve 14 Mart 1997 günü düzenledikleri ortak toplantıda, Refahyol Hükümeti'nin izlediği politikayı eleştirdiler.

Bu işbirliği platformuna daha sonra TOBB ve

TİSK de katıldı. Beşli Girişimin 21 Mayıs 1997 günü yaptığı ortak açıklamanın ardından, 6 Haziran 1997 günü işyerlerinde ortak bir bildiri okundu.

TÜRK-İŞ, DİSK, TESK, TOBB ve TİSK'in bu işbirliğinin, Refahyol Hükümeti'nin 18 Haziran 1997 günü istifa etmesinde ve parlamenter demokrasinin korunmasında önemli etkisi oldu. Bu işbirliği, 1998 yılında da sürdü.

TÜRK-İŞ, 16 Mayıs 1998 günü Ankara'da Sıhhiye Meydanı'nda "İşsizliğe Hayır! Özelleştirme Talanına Son!" mitingini gerçekleştirdi.

15 Ekim 1998 günü ise, Ankara'da Selim Sırrı Tarcan Kapalı Spor Salonu'nda bağlı sendikaların genel merkez yöneticilerinin ve tüm ülkedeki şubelerin başkanlarının katılımıyla "Özelleştirmeye ve İşçi Kırımına Hayır, Sosyal Devlete Evet" toplantısı yapıldı.

1990 ve sonrasının sendikal alandaki önemli gelişmelerinden biri, kamu çalışanları sendikacılık hareketiydi.

1982 Anayasasına memurların sendikalaşma-

sını yasaklayan bir hüküm konmadı. Bu durum, 1985 yılının sonlarında tartışmaya açıldı. Memurları ilgilendiren diğer yasalarda ve yönetmeliklerde de bu konuda bir yasaklama olmadığı ortaya çıktı.

Yaklaşık beş yıllık bir tartışma sürecinin sonunda, eğitim çalışanları 1990 yılı Mayıs ayında Eğitim-İş Sendikasını kurdular. Bu süreçte, Türkiye tarafından onaylanmış Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerine ve diğer uluslararası belgelere dayanıldı.

Günümüzde KESK içinde yer alan sendikalar da örgütlü kamu emekçileri, birçok baskıya ve engelle göğüs gererek sendikalarını kurdular, sendikalarının meşruluğunu herkese kabul ettirdiler, ülkemiz işçi sınıfı tarihine son derece önemli kitlesel eylemler hediye ettiler.

KESK'i oluşturan sendikaların mücadelesiyle elde edilen haklardan, Türkiye Kamu-Sen, Memur-Sen ve Demokratik Kamu-İş Konfederasyonları ve onlara bağlı sendikalar da yararlandı.

Sonuç

Ülkemizde sendikacılık hareketi önemli sorunlarla karşı karşıyadır. İşçi sendikaları son yıllarda üye kaybına uğramıştır. Ancak, günümüzün sendikaları, geçmişin sendikalarından zayıf değildir; birçok açıdan daha da güçlüdür.

Türkiye'nin gündeminin tüm maddeleri sendikaların da gündemini oluşturmaktadır. Sendikalarımız ve yüzbinlerce işçi, Türkiye'ye ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğüne ve bağımsızlığına ve laik ve demokratik sosyal hukuk devletine sahip çıkmak için büyük eylemler gerçekleştirmektedir.

Sendikalarımız, yaptıkları eylemlerle, özelleştirmeyi önemli ölçüde yavaşlatmışlar ve belirli işyerlerinde engellemişlerdir. 5 Nisan İstikrar Programı'nın özelleştirmeye ilişkin önlemlerinin önemli bir bölümü, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların çeşitli eylemleriyle engellenebilmittir.

Kamu emekçileri sendikacılık hareketi ise, bazı gençlik hastalıklarını aştığı ölçüde, gücünü ve etkinliğini daha da artıracaktır.

Türkiye'de bugün sendikaların büyük bir bölümü, irticaya, çetelere, bölücülüğe ve teröre karşı Tür-

kiye Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısının bütün-
lüğünü ve bağımsızlığını, Mustafa Kemal Atatürk'ün
ilkelerini ve temsil ettiği aydınlanma ve çağdaşlaşma
ülküsünü, insan haklarını, laik ve demokratik sosyal
hukuk devletini ve parlamenter demokratik düzeni
korumak konusunda kararlıdır.

Cumhuriyet ve Cumhuriyetin kazanımları,
günümüzde öncelikle işçi sınıfımıza ve sen-
dikalarımıza emanettir. İşçi sınıfımız ve sen-
dikalarımız, bu emaneti koruyacak ve daha da güç-
lendirecektir.

Bu süreçte işçi sınıfının daha da artacak olan
gücü, Türkiye'nin daha da demokratikleşmesinde,
sosyal devletin korunması ve geliştirilmesinde, iş
güvencesinin ve işsizlik sigortasının sağlanmasında,
işsizliğin yeni yatırımlarla önlenmesinde, özelleştir-
menin tersine çevrilmesinde, taşeronlaşmaya son
verilmesinde, ülkemiz çalışma mevzuatının onaylan-
mış ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmesinin
sağlanması mücadelesinde etkili bir biçimde kul-
lanılacaktır.

Türkiye'nin geleceğine tüm kesim ve
tabakalarıyla işçi sınıfımız ve sendikalarımız dam-
gasını vuracaktır.

